

турската? — Тукъ Рѳслеру идва на помощ *ибн-Фодланг*, споредъ когото езикътъ на хазаритѣ се различава отъ турския и персийския и не прилича на никой другъ езикъ (*nes ullius populi lingua aliquid commune cum ea habet*). Съ това свидѣтелство се съгласява показанieto на Rabbi Petachia, единъ пжтешественикъ отъ 12 вѣкъ,¹⁾ споредъ когото хазаритѣ и куманитѣ (у него Kedar) говорятъ различни езици. Малко по-инакъ сѣди *Бируни*, който казва, че българитѣ не говорятъ арабски, а една *смѣсница отъ турски и хазарски*. Като не оспорва свидѣтелството на тоя арабски писателъ, Рѳслеръ си задава само въпросъ: какъ трѣбва да се разбира то, тъй като всѣки смѣсенъ езикъ състои отъ единъ основенъ елементъ и единъ второстепененъ. Въ случая може да се прѣдположи, че основата е хазарска или турска. Като се опира на Истахри и на *ибн-Хаукаль*, Рѳслеръ се рѣшава въ полза на хазарския езикъ; а тъй като споредъ него е „изгубена жѣка“, да се съмнява нѣкой въ утѣрицата на хазаритѣ (*an dem igrischen Charakter der Chazaren aber zu zweifeln, halte ich für verlorene Mühe*), то отъ само себе се рѣшава и въпросътъ за националността на прабългаритѣ. Тѣ сѣ *фини*, *езикътъ имъ е въ основата си фински* — съ нѣкои турски и славянски примѣси. Къмъ първитѣ принадлежатъ несъмнено нѣкои думи, напр. Karachazar, Tschauschiar, bāk, tarchan, и *лични имена*, напр. Organas (Urchan), Toktus (Tugtu), Bajan (Bujan).²⁾ Между тия има нѣкои означения на служби, нѣщо, което не може да ни очуди у единъ чергарски народъ. Византийски титли се срѣщатъ далечъ у разни народи.

Обаче покрай турски имена намираме голѣмъ брой *нетурски*, които могатъ да се обяснятъ само отъ нѣкой *угро-фински* езикъ. Като такива имена Рѳслеръ привежда Krum, Kuber, Kuvrat, Apsich, Alzich, Sundich, безъ обаче да се опита да ги тълкува. Само за последнитѣ забѣлѣзва, че напомнимъ хунскитѣ Dengizich, Ambazuch, Mundinch. Като едно важно свидѣтелство за угро-финството на българитѣ Рѳслеръ привежда обаче думата *оуръ*, (Miklos. Lex. ling. palaeosl. Отъ тамъ личнитѣ имена Урошъ, Урица), господинъ, буквально идентична съ мадж. ur. Отъ угроф. и по-точно юрацки тълкува Рѳслеръ и *kalensuice* (sauwa, sawua шапка, soe, sauk, sawik шуба, p. 243, заб. 2.).

На постояннитѣ сношения на прабългаритѣ съ рускитѣ славяни Рѳслеръ отдава факта, че въ езика на първитѣ сѣ се вмѣкнали и нѣкои

¹⁾ Travels of Rabbi Petachia of Ratisbon, transl. by Dr. A. Benisch. Lond. 1856, стр. 9.

²⁾ Frähn, Die alt. Nachr. etc. Mém. VI. Serie I. Bd. 548. Bulartai fils de Bulamshah-Bek. Надписъ отъ Буларъ у Кавпрота и. с. При тоа случай Рѳслеръ указва и на думата *tangri*, което Schott, Altäische Studien oder Untersuchungen auf dem Gebiete der tatarischen (turianischen) Sprachen, Abh. der Berl. Ak. d. Wiss. 1866, s. 147., привежда изъ единъ турски ръкописъ на Берл. крал. библ. изъ Дийдовата сѣрка, и която значела на *български* — *богъ*. Тя се срѣща тукъ въ единъ редъ отъ въпроси, които единъ гръцки царъ прѣдлага на халифа Муавийа. Първиятъ въпросъ гласи: кои сѣ свещенитѣ имена на всенитния Аллахъ на всички езици. Халифътъ му нарежда такива 13 имена и между друго казва *булгаръ-динидже тан-сридръ*, т. е. на български езикъ (името е) „тангри“. — Съвършено справедливо пита обаче Рѳслеръ, отъ кога е тая записка? Кога е съставенъ турскиятъ ръкописъ, защото извѣстно е, че по-послѣ българитѣ били потурчени (*dass die Bulgaren später turcisiert wurden, ist bekannt*) p. 252. (заб.).